

УНИВЕРЗИТЕТ УМЕТНОСТИ

ISSN 1450-5681

ЗБОРНИК РАДОВА
ФАКУЛТЕТА ДРАМСКИХ УМЕТНОСТИ

Часопис Института за позориште, филм, радио и телевизију

34

Београд
2018.

Ljiljana Simić¹
Institut za napredne studije iz društvenih komunikacija, Brisel

PRISUTNOST BRISELA KAO PRESTONICE INSTITUCIJA EU U IGRANIM TV SERIJAMA

7.097:316.722

7.097:316.722(4-672EU)

COBISS.SR-ID 271663372

Apstrakt

Brisel više ne postoji isključivo na lokalnom i nacionalnom nivou. Igrane TV serije ovaj grad prikazuju kao mesto političkih događanja i priča u svojstvu donosioca bitnih odluka. U nekim igranim TV serijama institucije EU imaju ulogu ravnopravnog partnera u menjanju društva, oblikovanju i stvaranju svog medijskog imidža u turbulentnom međunarodnom političkom pejzažu. Ovaj članak istražuje kakva je slika Brisela, kako je i koliko predstavljen i prisutan u sledećim evropskim serijama: Premijerka (Borgen, 2010–2013, Danska), kao osvrt na evropsku politiku liderstva, Okupirani (Okkupert, 2015–, Norveška), kao sukob između SAD i NATO sa jedne strane i Rusije i Evropske unije (EU) sa druge strane, kao pogled na međunarodnu političku korektnost EU, i Brisel (Brussel, 2017, Holandija), kao prikaz institucija EU i njenog vrednosnog sistema.

Ključne reči

TV serije, institucije EU, predstavljanje Brisela, politički imidž Brisela

Reprezentacija EU u medijima

Većina Evropljana smatra da je EU u medijima zastupljena „otprilike onoliko koliko i treba”: što se televizije tiče, 54% je odgovorilo da je EU „dovoljno zastupljena”, dok je njih 27% bilo mišljenja da je zastupljena „premalo”, a 11% „previše” (European Commission 2014). Međutim, više od polovine

1 ljiljana.artecnet@gmail.com

Evropljana nije imalo mišljenje o datom pitanju (51%)². U ovom istraživanju pokušaćemo da prikazemo prisutnost i predstavljanje Brisela/EU u medijima u odabranim igranim TV serijama. Istraživanje koje obuhvata nekoliko TV produkcija (dansku, norvešku i holandsku) pokušaće da doprinese razumevanju mesta i uloge EU u igranim TV serijama, generalno, a naročito kroz kreiranje i oblikovanja imidža komunikacije EU i Brisela pojedinačno u svakoj gore navedenoj TV seriji.

Za ovo istraživanje bilo je bitno locirati Evropu na TV mapi. U kolikoj meri su političari EU vidljivi i na koji način? Da li su institucije EU prikazane u povoljnom ili nepovoljnom svetlu? Da li je EU predstavljena kao sposobna figura ili simbol svađa i neefikasnosti? I, možda još bitnije, postoje li nekakvi skriveni sistemski obrasci?

Medijizacija se koristi kao centralni koncept, kako za rastuću, tako i za promenljivu važnost EU u medijima. Pod medijizacijom se podrazumeva proces pri kom EU sve više postaje zavisna od medija i njihove logike. Ovaj proces karakteriše dualnost, tako što izveštavanje o EU postaje sastavni deo delatnosti drugih institucija i medijskih sfera, a oni sami istovremeno dobijaju status institucija EU. Za posledicu imamo slučaj da se društvena interakcija unutar ovih institucija, drugih institucija i društava uopšteno, sve više dešava pod okrijem medija. (Hjarvard 2013: 17)

Možemo da pretpostavimo da dve vrste faktora (European Commission 2004) igraju ulogu u učestalosti razmišljanja ljudi o EU na televiziji: s jedne strane, to je veća ili manja količina sadržaja o Evropi u televizijskim programima kojima su gledaoci izloženi, a s druge, to je viši ili niži stepen zainteresovanosti za EU i njenu svakodnevicu, u zavisnosti od zemlje.

Prisutnost Brisela u medijima

Kako Mancini (Paolo Mancini) sa saradnicima (2007: 118) primećuje:

---

2 Evropljani koji imaju najviši stepen obrazovanja češće su izrazili stav da ni u jednom mediju EU nije dovoljno propraćena. Evropljani koji su napustili školovanje sa 15 godina ili ranije u neznatno većem stepenu smatraju da se na televiziji i radiju priča previše o EU, ali razlika u evropskom proseku je sasvim marginalna (Evropska komisija 2014).

Brisel se često opisuje veoma ekspresivnim slikama i metaforama, od kojih sve naglašavaju njegovu kolektivnu dimenziju³: britanski novinari ga opisuju kao „elitistički”, po ugledu na situaciju koju možemo zateći u „privatnim školskim ustanovama” u Velikoj Britaniji (Golding i Barnard 2007); Nemci u njemu vide „porodicu” (Leppik et al. 2007: 58), za španske novinare „Brisel je poput Erasmus putovanja i Velikog brata u kojem morate da radite” (Del Rio 2007: 134), a za Italijane je Brisel „seosko odmaralište” gde su svi novinari van svoje zemlje, u gradu koji zapravo nije Brisel nego prestonica Evrope, budući da žive prilično odsečeni od belgijske populacije ovog grada.⁴

U političkim dokumentarnim filmovima, naročito u Skandinaviji, reditelj Kristofer Guldbrandsen (Christoffer Guldbrandsen) *Fogh bag Facaden / Na putu ka Evropi* (2003)⁵ „spušta političare sa njihovog pijedestala bliže običnom narodu, istovremeno to čineći diskretno i profesionalno” (Bondebjerg 2006: 48 prema Bondebjerg 2015). Deo reakcija na ovaj film, kako u Danskoj, tako i u ostatku EU, nastao je upravo zbog toga što su gledaoci bili fascinirani detaljnim prikazom evropskih političara kao prilično običnih ljudi. U nekim zemljama pak, kao na primer u Francuskoj, film je bio šokantan jer su stil političke komunikacije u njima, kao i veza između političara i građana, formalniji i distanciraniji. Guldbrandsen je nastavio da razvija svoj koncept sa namerom da fokus približi evropskoj politici i političarima u filmu *Predsednik (Praesidenten)* (2011), u kojem pratimo proces odabira prvog predsednika Evrope od strane Saveta Evrope. Film koristi istu strategiju, ali ovog puta su evropski glavni likovi mnogo više u središtu radnje. Film uspeva da se približi ovim likovima, kako u njihovoj ulozi političara u izborima i njihovim stavovima prema istim, tako i na ličnoj ravni, često izražavajući prilično iskrenu i otvorenu kritiku na račun funkcionisanja izbornog procesa EU.

3 Kontekst, vrednosti vesti i veze sa izvorima predstavljaju tri faktora koji određuju profesionalne prakse medija u izveštavanju o evropskim vestima (Mancini et al. 2007).

4 „Brisel je poput seoskog odmorišta. Svi dopisnici su van svojih domova, žive u maloj sredini, u malom gradu koji sam po sebi nije interesantan. Tako oni koji žive u okolini evropskih institucija, obitavaju u mikrokosmosu koji je potpuno odvojen od ostatka grada, što je nešto što se ne dešava u Moskvi ili Parizu” (Cornia 2010: 372 prema Mancini et al. 2007: 118).

5 Danski reditelj Kristofer Guldbrandsen je 2004. godine osvojio Zlatnu nagradu Evropske radiodifuzne unije za film *Fogh bag Facaden/Na putu ka Evropi* (2003).

Predstavljanje Brisela u igranim TV serijama

Premijerka (Borgen, 2010–2013)

U Briselu niko ne čuje kad vrištiš

Igrana TV serija *Premijerka (Borgen, 2010–2013)*⁶ primer je popularizacije politike posredstvom priče koja se bavi javnim i privatnim životom Birgite Niborg (Sidse Babett Knudsen), prve premijerke Danske. Serija nudi priliku za proučavanje predstave žena u politici. To je „serija o političkim igrama moći, koja pokazuje lične žrtve i posledice borbe likova koji su u središtu političkog života u Danskoj kao i ulogu medija koji o tome izveštavaju” (Redval 2013: 135). Politička previranja, koalicije i kompromisi pretvoreni su u političku dramu. Inspirisane Margretom Vestager (Margrethe Vestager)⁷, trenutnom danskom komesarom u Briselu, tri sezone ove igrane TV serije prate klasičnu dramsku strukturu – Birgitin uspon ka moći, godine na položaju premijerke, pad u nemilost i borbu za uspostavljanje nove stranke i ponovne moći.

Kreativni tim koji stoji iza serije pratio je i delom bio inspirisan američkom serijom *Zapadno krilo (The West Wing, 1999–2006)*⁸. S jedne strane, ova serija imala je jasan dramski sukob i narativnu strukturu koja je ostala ista tokom čitave serije, dok je sa druge strane podstakla dublje političke i društvene teme vezane za politiku kao demokratsku borbu i društveni napredak.

Brisel kao mesto ničije moći u seriji Premijerka (S02, E02)

Premijerka pruža uvid u to kako mediji obrađuju rodnu strukturu u politici, dok istovremeno prikazuje višeznačje identiteta savremene postfeminističke žene. Dominantni diskurs o medijskoj predstavi žena-političara korišćen je i pri odabiru epizoda u kojima se pojavljuje EU i analizi toga kako su one predstavljene u seriji. U prvoj sezoni, Birgita od marginalne političarke pune ideala postaje moćna i sposobna premijerka. Jedna epizoda se izdvojila kao relevantna za opseg ovog istraživanja. Tačnije, narativna linija koja je odabrana preuzeta je iz druge epizode druge sezone.

6 *Borgen*, IMBD, <http://www.imdb.com/title/tt1526318/> [Pristupljeno 4. marta 2017].

7 Poznata kao komesar EU za borbu protiv nelojalne konkurencije i tržišne zloupotrebe kompanija Google i Apple.

8 *The West Wing*, IMBD, <http://www.imdb.com/title/tt0200276/> [Pristupljeno 4. marta 2017].

U ovoj epizodi zaplet se odvija oko postavljanja danskog komesara u EU. Položaj komesara može predstavljati istovremeno i čast i teret, može biti prestižna i moćna uloga, ali i prikriiveni politički egzil. Dok Birgita razmišlja kome bi bilo najbolje dodeliti ovaj položaj, Kaspar (Pilou Asbaek), njen pomoćnik, bezbrižno izgovara: „U Briselu niko ne čuje kad vrištiš.”⁹

Sukob između integriteta i oportunitizma, kao i diskurs o pokušajima odabira osobe koja će u Briselu zauzeti položaj danskog komesara, javlja se pri kraju epizode u razgovoru između Kaspara i Birgite.¹⁰

U epizodi „U Briselu niko ne čuje kad vrištiš” („In Brussels no one hears you scream”, S02, E02, 2011) dva elementa se savršeno uklapaju. Ova izjava je prvenstveno ironična, gde se Brisel može posmatrati kao egzil. Političari ne predstavljaju najsposobnije i najiskusnije predstavnike kao simbole koji stvaraju i primenjuju evropske vrednosti. Naprotiv, Brisel je prikazan kao mesto *ničije moći* jer ti isti političari su zapravo sklonjeni iz njihove lokalne političke realnosti i poslani u Brisel, gde su im sfere moći ograničene.

U ovom slučaju, predstava sukobljenih političkih stavova oslikava se i u rodnoj strukturi, u kojoj žene, kao stereotipni simboli nevinosti i vrline, čak i ograničenog razumevanja i učešća u političkoj stvarnosti često služe da pokažu i pojačaju omalovažavajuće osobine sadržane u ovako stereotipnom viđenju žene u politici.

Ova serija prikazuje politička dešavanja i pomaže gledaocu da razume kakve sve političke igre mogu da se dešavaju u Briselu i van njega, tako da osim priče o Birgiti narativ ukazuje na političke realnosti u EU kroz primer danske laburističke partije. Pomenuta epizoda uspeva da omogućiti gledaocima da uvide mesto i ulogu političara s druge strane poznatog.

9 Nils Erik Lund: Mislim da Finci žele klimu, a Britanci spoljnu politiku i bezbednost.

Kaspar: Šta nama preostaje?

Birgita: Zavisi od kandidata. Centraši bi, naravno, da pošalju neku partijsku ličnost.

Kaspar: Ali mi želimo položaj sa što više uticaja, zar ne?

Nils Erik Lund: Osim ako iskoristimo taj položaj ne bismo li se otarasili nekoga. Možeš da pošalješ nekoga u Brisel koga samo želiš da ukloniš sa puta i predstaviš to kao unapređenje.

Kaspar: Hoćeš da iskoristimo moćan položaj kako bismo prognali nekog nepoželjnog?

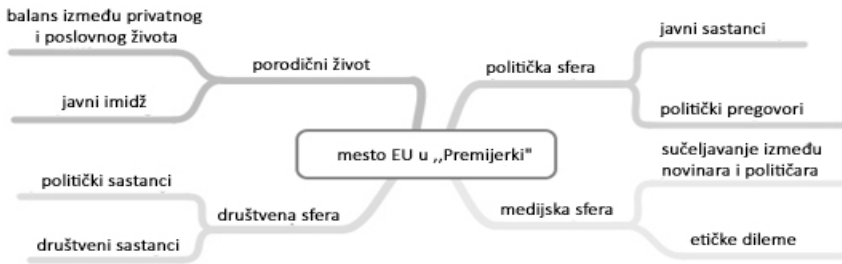
Nils Erik Lund: Nikako. Bilo bi veoma neprikladno ići tako daleko. Betankor želi da ga pozovete u dva popodne. Je li to OK?

Kaspar: Isuse, šta je njegov plan?

Birgita: To samo on zna. Ipak, mnogo danskih političara je poslato u Brisel, a da se o njima nikada više nije čulo.

Kaspar: U Briselu niko ne čuje kad vrištiš.

10 „U Briselu niko ne čuje kad vrištiš” („In Brussels no one hears you scream”, S02, E02, 2011) <https://www.youtube.com/watch?v=F7yiv09ldts> [Pristupljeno 15. marta 2017].

Tabela 1. Mesto EU u TV seriji *Premijerka*

Premijerka na veoma ubedljiv i realističan način ispreda priču o profesionalnim i ličnim igrama i žrtvama koje sa sobom nosi savremena politika. Narativna i tematska struktura serije može se objasniti direktnom povezanošću sa modelima prezentovanim u savremenoj javnoj sferi, pod medijskim uticajem i intenzivnijim odnosima u sledeće četiri sfere: javna, privatna, politička i medijska.

U ovoj seriji imamo spoj različitih mesta, i tokom svih epizoda ove serije postoji intenzivan, dramatičan i narativni polet u načinu na koji se gledalac kreće između ovih mesta. Ne pomera se samo EU između ova četiri glavna mesta. Čitava dinamika i konstrukcija druge epizode zasnovana je na premisi da je savremena politika definisana time kako su ova mesta povezana i načinima njihovog međusobnog uticaja.

Ispod ova četiri glavna mesta nalazimo tri različite pozornice na kojima ovi likovi glume. Glavna pozornica je, naravno, ona na kojoj se glavni likovi suočavaju sa publikom, ili direktno, ili posredstvom medija (susreti sa novinarima, novinske konferencije). Iza pozornice se vrše pripreme (Birgita na jutarnjoj kafi sa Kasparom), obavljaju pregovori, i tu se diskutuje o svemu onome što će postati deo javne izvedbe (Birgita pita Benta da li će ostati prijatelji). Ovde se istovremeno vode političke i lične bitke. Daleko iza pozornice nalazi se mesto kome je pristup zapravo zabranjen, jer ovo je prostor na kojem se dešavaju psihološki slomovi (Birgitina emotivna veza sa njenim mužem, koji je ostavlja), gde nas progone sva moralna i etička pitanja koja se postavljaju u javnoj sferi. Ono je i mesto tajnih sastanaka u mračnim ćoškovima parlamenta EU ili nasamo, i to su ti intimni trenuci koji su ili neetički ili uopšte nije ni trebalo da se dese.

Premijerka nudi sveobuhvatan prikaz Brisela kao centra moći EU. Na kraju, može se reći da je serija pružila način komunikacije koji priznaje potčinje-

nost u političkim krugovima *Brisela*, jasnu kritiku njegovog mesta i imidža, ali i nadu da bi mogao da bude i mesto koje nudi mogućnost političarima da promene svet¹¹.

Okupirani (Okkupert, 2015–)

Potrebna nam je nafta. Hajde onda da izdejtujemo da Rusija napadne Norvešku.

Norveški politički triler *Okupirani*¹², čiji je autor Jo Nesbe (Jo Nesbø) prouzrokovao je međunarodne debate. Zaplet serije se bavi okupacijom podržanom od strane EU, kao reakcijom na norvešku blokadu proizvodnje gasa i nafte. Budući da je Evropa pogođena energetsom krizom u ne tako dalekoj budućnosti, Norveška je izabrala radikalnu granu Partije zelenih, a njen novi premijer je zaustavio isporuke nafte i gasa kontinentalnoj Evropi. Premijer Jesper Berg (Henrik Mestad), političar pun ideala sa planom za nuklearnu energiju na bazi torijuma, zaustavlja proizvodnju svih fosilnih goriva, prethodno ubedivši biračko telo da je najbolji način za borbu protiv klimatskih promena ukidanje proizvodnje gasa i nafte. SAD uspevaju da postanu energetski nezavisne i povlače se iz organizacije NATO. Očajna, EU poziva Rusiju na „nežnu” invaziju na Norvešku, u granicama očekivane političke korektnosti, koja već godina-ma prati EU u svim njenim delovanjima. Nažalost, produbljenje globalne krize

---

11 Sasvim drugačiji pristup EU nalazimo u seriji *Tim (The Team, 2015–)*: „Kriminalci se ne zastavljaju na granicama pa to ne treba da radi ni policija”. Ovo je igrana TV serija, policijski triler u kojem istražitelji iz Danske (Kopenhagen), Holandije (Antwerpen) i Nemačke (Berlin) udruženim snagama traže ubicu. U trenutku kada je Evropljanima sve teže da se slože oko mnoštva pitanja koja utiču na sve njih, čini se da je borba protiv kriminala, kao zajednički imenitelj, još uvek dovoljna da obezbedi skoro pa glatku saradnju. Međusobna saradnja – unutar Evropa – ostvaruje se neverovatnom brzinom i lakoćom. Jezička barijera je odbačena u stranu, a deljenje dokumentacije ne predstavlja nikakvu poteškoću. Niko od istraživača, na primer, ne želi da preuzme dominantnu poziciju ili zadržava informacije za sebe. Svi rade kao kolektiv za zajedničko dobro i to se ne uklapa baš najbolje sa našim očekivanjima od političke fikcije, gde se lični interesi najčešće kose sa efikasnim načinom rada. Nema nikakve neizvesnosti što se međusobne saradnje tiče i ona deluje harmonično. Međutim, pomalo je iznenađujuće to kako protagonisti ove serije nemaju istaknute karakteristike koje bismo povezivali sa njihovom zemljom porekla i tako se poigravali sa stereotipima kao u ostalim analiziranim TV serijama. Priča bi ipak verovatno bila relevantnija da je igrala na kartu određenog antagonizma, da je u njoj bilo više poteškoća i izazova. Narativ se čini jednostavnim za praćenje i razumevanje. Jedino je neophodno da se likovi i njihove nacionalne osobenosti koje zajednička integracija nije izbrisala bolje definišu. U seriji *Tim* mogli smo da vidimo još jednu stranu EU, poput pozitivnih aspekata međusobne saradnje, višejezičnog razumevanja, poverenja, poštovanja, kulturološkog jedinstva, manje krutih pravila i procedura.

12 *Occupied*, IMDB <http://www.imdb.com/title/tt4192998/> [Pristupljeno 15. marta 2017].

energenata ne predstavlja lak posao liderima EU, koji na ovo nisu odgovorili na državnički način nego agresijom, time što su pozvali Rusiju da poveća pritisak tako što će izvršiti invaziju. Ako ovo zvuči politički malo verovatno, to je zato što možda i jeste. Ruske specijalne snage kidnapuju Berga, insistirajući da se ovaj potčini zahtevima EU ili suoči sa potpunom invazijom. Dešava se napad na jedno postrojenje za proizvodnju gasa, koji privremeno dovodi do zastoja u produkcijskim kvotama EU i prouzrokuje smrt mnogih ruskih radnika. Berg moli EU da zaštiti suverenitet Norveške, ali reakcija EU je mlaka, gotovo nepostojeća. Premijer Berg nudi EU referendum koji se potpuno kosi sa njegovom ideologijom („September” S01, E06). Ako zamenimo Norvešku sa Ukrajinom, dobijamo dokumentarni film. Nepobitno je tačno da bi EU teško podnela gubitak pristupa norveškim ili ruskim fosilnim gorivima.

Ova serija se ne bavi zapravo geopolitičkim balansiranjem na ivici rata, energetskom bezbednošću ili klimatskim promenama. To je priča o moralnim kompromisima pojedinaca i načinima na koji se isti stapaju u kolektivni izbor, a na kraju, i o karakteru nacije i društvenoj kritici Norveške ali i EU međunarodne politike. Međutim, serija i generalno posmatra ljudsku prirodu pod pritiskom, a naročito pod pritiskom terorizma. Brisel¹³ je i u ovom TV ostvarenju¹⁴ imao svoje mesto.

- 13 Dijalog koji sledi odigrava se u helikopteru između Berga, koji je kidnapovan, i Pjera, koji sedi u svojoj kancelariji u Briselu, a tema je ultimatum koji je Brisel postavio Norveškoj:
Pjer (Komesar EU): U ime čitave Unije, gospodine Berg, vi ste ignorisali osnovne potrebe našeg naroda.
Berg: Ne, nisam. Sve nudimo vama, Evropskoj uniji.
Pjer: ... Prekasno je za bilo kakvu diskusiju. Ponovo ćete početi sa proizvodnjom nafte.
Berg: Šta se ovo događa? Ja sam demokratski izabran vođa. Radim tačno ono na šta sam se obavezao mandatom.
Pjer: Ovo će se desiti sa vama ili bez vas. Ruska vlada se ljubazno složila da pomogne Norveškoj. Postaraće se da se nivo proizvodnje vrati na staro.
Berg: Želeo bih sad da odem.
Pjer: Da li smo postigli dogovor, gospodine Berg?
Berg: Ne. Ovo je potpuno neprihvatljivo. Zahtevam da razgovaram sa drugim liderom, liderom neke države.
Mari (švedska ambasadorica) pojavljuje se u kadru.
Berg: Mari?
Mari: Žao mi je. Pokušali smo da te upozorimo.
Berg: Da li je i Švedska umešana u ovo?
Mari: Odgovornost je zajednička. Norvežani će razumeti da moramo da saradujemo sa Evropljanima.
Berg: Ne, vi ne razumete.
Maskirani vojnici (sa ruskim akcentom): Imamo li dogovor, gospodine Berg? Moramo da vas odvedemo van zemlje... i vaš narod će trpeti posledice.
- 14 „The European Union Gives Norway An Ultimatum (‘Occupied’ Episode 1 Clip)” <https://www.youtube.com/watch?v=j9UD2UzZfLg> [Pristupljeno: 18. marta 2017].

TV seriju *Okupirani* možemo definisati kao „hladnoratovsku” dramu. Evropska unija održava imidž koji podrazumeva odsustvo kompromisa. Zanimljivo je i posmatrati stav medija prema sve većoj popularnosti i prisutnosti Rusije i odnosa koji ima sa EU. Iz takve perspektive čini se kao da invazije ni nema, nego da je Berg formirao savez kako bi unapredio norvešku ekonomiju. Serija *Okupirani* za sebe stvara širi univerzum uključujući mnoge druge evropske zemlje i institucije EU u realizaciji plana za rešavanje trenutnog problema proizvodnje nafte.

EU na pomalo kontroverzan način preuzima kontrolu nad svojim energetskim resursima. Triler *Okupirani* zadobio je dosta pažnje zbog prikaza Rusije. Ruska vlada je oštro kritikovala seriju, smatrajući je stereotipnim¹⁵ napadom na svoju sopstvenu politiku (Walker 2015).

Predstavljanje Brisela kao nosioca kontradiktorne spoljne politike

U analiziranim epizodama može se postaviti eksplicitno, ali i implicitno pitanje o interakciji novinara, političara i građana sa institucijama EU. Karakter njihove veze sa političkim akterima, u svojstvu izvora informacija, doprinosi takođe kreiranju imidža EU kao političkog komunikacijskog konteksta, gde se izdvajaju izazovi sa kojima se akteri suočavaju i kojima moraju da se prilagode. U dole navedenoj tabeli možemo identifikovati tri glavne teme kroz koje je EU prikazana i kritikovana.

	<ul style="list-style-type: none"> – EU liderstvo – EU politička korektnost – EU vrednosni sistem
Premijerka	<p>Kakve izvore (zvanične ili poverljive) i kanale (formalne ili neformalne) saradnje ovi akteri koriste?</p> <p>Koji aspekti <u>upravljanja</u> vestima mogu da se primete u kreiranju evropskih događaja iz Brisela?</p>

15 Negativac u ovakvim situacijama mora da postoji, a sa EU iza sebe, Rusija je na svoju žalost bila laka meta. Kada je Geir Polen (Geir Pollen), predavač norveškog jezika na Državnom univerzitetu u Sankt Petersburgu, napisao članak osuđujući seriju zbog oživljavanja hladnoratovskih stereotipa, njegovi ruski studenti su mu slali pisma u kojima su mu se zahvaljivali: „Kada vidim koliko vole norveški i sa kakvom posvećenošću rade na ovom jeziku, a mi im zauzvrat serviramo ovakvo đubre, veoma me je sramota.” izjavio je Polen. „Ova serija doprinosi crno-beloj slici o Rusima. Veoma je neodgovorna.” (Crouch 2015).

Okupirani	Koje su to <u>norme i očekivanja</u> koja određuju interakciju između nacionalnih i političkih aktera EU? Da li su oni partneri ili oponenti?
Brisel	Šta su specifičnosti komunikacije u Briselu? Kakva politička i komunikativna kultura preovlađuje u Briselu? Koje se <u> vrednosti</u> favorizuju?

Brisel (Brussel, 2017–)

*U Brisel svi dolaze vođeni ili osvetom ili ljubavlju, ili oboma.
To je mesto moći i bespomoćnosti, ljubavi i izdaje, snova i gorčine.*

*Ovo je možda novost za one kojima je de facto prestonica
EU sinonim za propise o usisivačima ili standardima
bezbednosti hrane.*

Navedeni citati su preuzeti iz sinopsisa holandske dramske TV serije *Brisel*¹⁶, u kojoj je ovaj grad predstavljen kao pozornica intriga i opakih igara moći¹⁷. Ova serija je priča o društvu, o tome kako je biti građanin Evrope u ovom trenutku naše istorije. Ova serija, inače koprodukcija holandskog scenariste Leona de Vintera (Leon de Winter) i belgijskog reditelja Arna Dirka (Arno Dierickx), predstavlja retkost: dramska serija o Evropskoj uniji sa radnjom u Evropskoj uniji.

Evropski projekat koji je navršio 60 godina našao je i svoje mesto u popularnoj kulturi. Leon de Winter (O'Leary 2017) koristi dramu *Brisel* kako bi izrazio mišljenje koje možemo sumirati kao „antibriselsko”: „Želeo sam da predstavim multikulturalnu Vavilonsku kulu u koju se Evropa pretvara, [...] o značajnim političkim procesima koji više nisu na nivou apstraktnih tema, nego doslovno mogu da nam eksplodiraju pred vratima.”

Glavni lik serije je korumpirana holandska komesarka, a zaplet je baziran na njenim poslovnim interesima lobiranja, odnosima sa političkim suparnicima i bivšim ljubavnikom, odnosno tajnim aferama sa jednim ukrajinskim oligarhom i njihovim udruženim pokušajima da pomognu Ukrajini da postane članica EU. Dijalog se naizmenično vodi na holandskom, engleskom, francuskom i ruskom, prikazujući prostrane panorame belgijske prestonice, zgrade i hodnike EU institucija. U TV seriji *Brisel* pojavljuju se sledeće teme:

16 *Brussel*, IMDB <http://www.imdb.com/title/tt5538142/> [Pristupljeno 22. marta 2017].

17 Zvanični trejler: „Brussel | Official Trailer” https://www.youtube.com/watch?v=Q8_BLzfrL0s [Pristupljeno 22. marta 2017].

- različiti aspekti politike EU i problemi koje mora da reši: stanje evropske ekonomije (u Portugalu, Mađarskoj, Poljskoj i na Malti); siromaštvo u Evropi; teroristi; izbeglice;
- skandali (zloupotrebe novčanih sredstava od strane članova Evropskog parlamenta) u Luksemburgu (istrage o korupciji unutar institucija EU), Holandiji (kritike zloupotrebe moći od strane jednog od njihovih sunarodnika), Danskoj (zloupotreba).

Uticaj igranih TV serija na socijalnu i političku inteligenciju gledalaca

Izloženost gledalaca igranim TV serijama može da doprinese razumevanju i širenju političkih znanja (Graber, Capelos 2009). Sadržaj političkih serija pomaže kreiranju bogatije slike sopstvenih političkih stavova gledalaca i omogućuje im da povuku paralele između života i političke stvarnosti u svojim ali i drugim zemljama EU. Prisustvo Brisela u igranim TV serijama možemo posmatrati kao pokušaj alternativnog izvora objašnjenja o tome kako funkcioneri EU razumeju svet politike, kako formulišu svoje stavove i kako obavljaju političke javne zadatke.

Bitno je povezati sve navedeno sa studijom o građanskom IQ-u¹⁸, koji predstavlja jednu od glavnih zagonetki demokratskog upravljanja, direktno povezanu sa načinima i stepenom u kojem građani učestvuju u politici i oblikuju odluke političkih elita. Ovaj koncept dovodi se u vezu sa konceptom političkog znanja, sofisticiranosti i efikasnosti. Dostavljajući iz sfere političkih nauka ignorisalo je važnost emocija, pod pretpostavkom da one uzrokuju razmišljanja kojima nedostaje racionalnost i snažno rasuđivanje (Marcus et al. 2005). Doris Grejber (Doris Graber) identifikuje četiri tipa politički relevantnih informacija: informacije o procesima, činjenice, informacije o kontekstu i uvide (Graber 2006b prema Graber, Capelos 2009: 6). Za nas je važan prvi tip, *informacije o procesima*, jer se odnosi na eksplicitnu i realističnu predstavu događaja na ekranu, koja istovremeno donosi i implicitno razumevanje načina, na primer, kako funkcionišu institucije EU, kako se donose odluke itd. Na pomenutim primerima može se videti koliko, kako i koji tip informacija o politici, EU i Briselu građani mogu dobiti kroz igrane TV serije.

18 Pojam *građanski IQ* povezan je sa terminima poput *socijalne inteligencije*, sposobnosti da razumemo i upravljamo drugima (Thorndike 1920).

S druge strane, međutim, slika funkcionera EU i način na koji su nam predstavljeni moraju takođe da ispune očekivanja vlada svojih država, koja umeju da znatno variraju među državama članicama EU (na primer, mogu da zavise od nacionalnog političkog kursa, kao što smo mogli da vidimo u sceni sa helikopterom u *Okupaciji*, ali i od nacionalne ili regionalne tržišne orijentacije, vrste medija, trgovinske konkurencije, političke orijentacije ili kulturne tradicije). Posmatrajući evropsku javnu sferu kao kumulativni zbir raznih nacionalnih javnih sfera, jedinstveni komunikativni pristup koji kreće odozgo nadole nije realističan (kao što je to prikazano u seriji *Okupirani*).

Nadovezujući se na prethodnu analizu, možemo identifikovati i tipične elemente koji opisuju komunikativno okruženje koje vlada u Briselu i koje je predstavljeno na neki način i u sve tri pomenute TV serije. To su:

- a) **teme:** ekonomija, bezbednost, tržište, konkurencija. Veliki deo upoznavanja sa Briselom uključuje razumevanje funkcionisanja institucija EU i upoznavanje sa tekućim evropskim temama. Problem koji se vezuje za imidž Brisela tiče se tumačenja i analize datih informacija i sposobnosti za uvid i identifikovanje prioriteta EU vrednosti.
- b) **narativ:** žargon evropskih institucija. Problem koji se vezuje za imidž Brisela tiče se tumačenja i analize neshvatljivog i administrativnog jezika (Lauhezen / Peter Mygind u toku jednog susreta sa novinarima izjavio je sledeće: „Niko ne želi da čita o EU. Ona je previše komplikovana i nije seksi.”)

Zaključak

Čak i u igranim TV serijama koje se bave isključivo politikom, Brisel je samo prolazna tema. Ograničena prisutnost i predstavljanje EU pak nikako nisu svojstveni samo igranim TV serijama. Uzevši u obzir kompleksnost i tehničku prirodu zakona, politike, te pravila i procedura država članica EU, igrane TV serije imaju svoja ograničenja u prikazivanju te kompleksnosti koja oblikuje svet u kojem živimo. U svakom slučaju, igrane TV serije se ne fokusiraju toliko na širu sliku o Evropi koliko na postupke pojedinaca, funkcionera EU.

U danskoj političkoj drami *Premijerka* Brisel se pojavljuje retko (u dijalogu u kojem se radilo o uklanjanju političkog suparnika njegovim postavljanjem na mesto komesara u EU), u seriji *Okupirani* u dijalogu između kid-

napovanog norveškog premijera i komesara EU o ultimatumu koji je Brisel postavio Norveškoj, a u seriji *Brisel* u dijalogu komesarke EU i ukrajinskog političara.

Realni uticaj Brisela kao bitnog igrača u promenama u evropskom društvu trenutno je teško oceniti, posebno s obzirom na to da EU trenutno i sama definiše i razmatra sopstvene vrednosti i mesto na političkoj karti sveta. Imajući to u vidu, prisutnost Brisela, njegovo predstavljanje i slike ogledaju se kroz ulogu:

- a) „konkurenta”: gde EU ima politički uticaj;
- b) „moderatora”: gde EU ima sistem vrednosti.

Prvi parametar u odabiru igranih TV serija (*Premijerka*, *Okupirani*, *Brisel*) jeste njihov pokušaj da postave EU kao deo narativa i da obrade više aspekata razumevanja kompleksnosti unutar EU. Drugi parametar je da su sve analizirane TV serije evropske produkcije. Prikazani su različiti osvrti na evropsku politiku liderstva, mesto i ulogu žene političara, malverzacije prilikom izbora visokih funkcionera EU itd. Brisel je prikazan takođe kao mesto iz kojeg se diriguju dvosmislene i kontradiktorne poruke i na međunarodnoj političkoj sceni. Korektnost EU međunarodne politike i Brisela je ozbiljno kritikovana i suptilno razmatrana kroz nestabilan i poljuljan vrednosni sistem koji bi trebao da očuva transparentnost, vladavinu prava, mir, različitost, slobode i prosperitet zajednice.

Analizirane igrane TV serije jasno pokazuju kritički pristup u načinima predstavljanja Brisela:

- neprivačan karakter EU kao projekta (kritika ideja);
- prevelika udaljenost od praktičnih aspekata života naroda (kritika vrednosti);
- nedostatak perspektive, nedovoljno dobar pedagoški pristup (kritika vizije);
- površnost, tendencija ka senzacionalizmu (kritika imidža).

Uzročni putevi narativa ovih igranih TV serija mogu da utiču na gledaoce na način na koji se svesnost i odgovornost gledalaca i političkog aparata EU međusobno prožimaju i razvijaju. Pojedinci mogu da uopšteno osećaju pripadnost Evropi, a da sa druge strane ne osećaju nikakvu povezanost sa EU

i obratno. Sve više je prisutno definisanje evropskih država na osnovu toga da li su one članice EU ili ne, ili to tek treba da postanu. Države u Evropi ni na koji način ne mogu da ignorišu EU kao projekat, fenomen ili političku realnost te stoga i predstavljanje, prisutnost i slike Brisela utiču na kreiranje zajedničkog identiteta prostora u kojem živimo. TV serije daju svoj doprinos u analizi i interpretaciji Brisela kao glavnog aktera naše sadašnjice.

Izjava bivšeg predsednika Evropske komisije Žaka Delora (Jacques Delors) da je „teško zaljubiti se u jedinstveno EU tržište”, razumljiva je jer izgleda da EU ništa lakše nije ni dramtizovati.

Literatura

- Bondebjerg, I. (2015) „The Mediatization of Politics in Contemporary Scandinavian Film and Television”, Palgrave Communications, Vol. 1, dostupno na: <https://ssrn.com/abstract=2647148> i <http://dx.doi.org/10.1057/palcomms.2015.3> [Pristupljeno 17. maja 2017].
- Cornia, A. (2010) „The Europeanization of Mediterranean journalistic practices and the Italianization of Brussels: Dynamics of the interaction between EU institutions and national journalistic cultures” *European Journal of Communication* 25(4) 366–381.
- Crouch, D. (2015) „TV drama depicting Russian invasion premieres in Norway”, *The Guardian*, dostupno na: <https://www.theguardian.com/tv-and-radio/2015/oct/02/tv-drama-russian-invasion-occupied-premiere-norway>, [Pristupljeno 17. maja 2017].
- European Commission (2004) „Attitudes and Expectations of Viewers in Terms of Television Programmes With a European Content”, dostupno na: http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/archives/quali/ql_eutv_en.pdf, [Pristupljeno 17. maja 2017].
- European Commission (2014) „Standard Eurobarometer 82”, Autumn 2014 Public Opinion In The European Union, dostupno na: http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/archives/eb/eb82/eb82_publ_en.pdf [Pristupljeno 17. maja 2017].
- Graber, D., Capelos, T. (2009) „The Impact of Popular TV-Drama Shows On Political Information Acquisition and Civic IQ”, dostupno na: <https://ecpr.eu/Filestore/PaperProposal/56abe3e8-2d1c-4d3c-9733-98c15188323a.pdf#page=1&zoom=auto,-274,842>, [Pristupljeno 17. maja 2017].

- Hjarvard S. (2013) *The Mediatization of Culture and Society*. New York: Routledge.
- Mancini, P., Allern, S., Baisnée, O., Balčytienė, A., Hahn, O., Lazar, M., Raudsaar, M. (2007). „Context, News Values and Relationships with Sources – Three Factors Determining Professional Practices of Media Reporting on European Matters”, dostupno na: https://www.researchgate.net/publication/266214894_Context_News_Values_and_Relationships_with_Sources_117_4_Context_News_Values_and_Relationships_with_Sources_-_Three_Factors_Determining_Professional_Practices_of_Media_Reporting_on_European_Matters, [Pristupljeno 17. maja 2017].
- Marcus, G. E., Sullivan, J. L., Theiss-Morse, E., Stevens D. (2005) „The Emotional Foundation of Political Cognition: The Impact of Extrinsic Anxiety on the Formation of Political Tolerance Judgments”, *Political Psychology*, 26(6), str. 949–963.
- O’Leary, N. (2017) „Brussels gets ‘House of Cards’ treatment”, *The Guardian*, dostupno na: <http://www.politico.eu/article/brussels-gets-house-of-cards-treatment-on-tv/>, [Pristupljeno 17. maja 2017].
- Redval Novrup E. (2013) *Writing and Producing Television Drama in Denmark*. London: Palgrave Macmillan Thorndike, E.L. (1920). „Intelligence and its use”. *Harper’s Magazine*, 140, str. 227–235.
- Walker, D. (2015) „Moscow OUTRAGED as Norwegian TV drama depicts life after Russian invasion and occupation of Norway”, *The Mirror*, dostupno na: <https://www.mirror.co.uk/tv/tv-news/moscow-outraged-norwegian-tv-drama-6355534>, [Pristupljeno 17. maja 2017].

Izvori sa interneta

- *Borgen*, IMBD, <http://www.imdb.com/title/tt1526318/> [Pristupljeno 4. marta 2017].
- „Brussel, Official Trailer”, https://www.youtube.com/watch?v=Q8_BLz-frLOs [Pristupljeno 22. marta 2017].
- *Brussel*, IMDB, <http://www.imdb.com/title/tt5538142/> [Pristupljeno 22. marta 2017].
- „In Brussels no one hears you scream” (S02, E02, 2011), dostupno na: <https://www.youtube.com/watch?v=F7yiv09ldts> [Pristupljeno 15. marta 2017].
- *Occupied*, IMDB, <http://www.imdb.com/title/tt4192998/> [Pristupljeno 15. marta 2017].

- „The European Union Gives Norway An Ultimatum ('Occupied' Episode 1 Clip)” <https://www.youtube.com/watch?v=J9UD2UzZfLg> [Pristupljeno: 18. marta 2017].
- *The West Wing*, IMDB, <http://www.imdb.com/title/tt0200276/> [Pristupljeno 4. marta 2017].

FEATURING BRUSSELS IN TV SERIES AS THE CAPITAL OF EU INSTITUTIONS

Abstract

Brussels no longer exists exclusively at the local and national level. TV series present the city as a place of political events and in the capacity of an important decision maker. In some featured TV shows, the EU institutions play the role of an equal partner in a changing society, shaping it and creating its media image in our turbulent international political landscape. This article explores what that picture of Brussels is, why and in which ways the city, as the EU metaphor, is present in the following European TV series: Prime Minister (2013, Denmark), as a review of European leadership policy, Occupation (2015, Norway), as a plot between the USA and the NATO, on the one hand, and Russia and the European Union (EU), on the other, in view of the EU's international political correctness, and Brussels (2017, the Netherlands), as an overview of EU institutions and their value system.

Key words

TV series, EU institutions, representation of Brussels, Brussels's political image

